

Рецензия

на проф. д-р Тодор Бояджиев за научноизследователската и учебно-преподавателската дейност на доц. Антони Спасов Стоилов – кандидат в конкурса за придобиване на академичната длъжност *професор* в Югозападния университет „Неофит Рилски“ в Благоевград

В конкурса за заемане на академична длъжност *професор* в областта на висшето образование 2. Хуманитарни науки, Професионално направление 2.1. Филология, специалност Български език (диалектология), обявен от Катедрата по български език на Югозападния университет в Благоевград, документи е подал един-единствен кандидат доц. д-р Антон Спасов Стоилов. Той е заслужил и авторитетен преподавател и добре известен в Университета, с отлични резултати в учебната работа, с важни приноси в българското езикознание и с голям практически опит. Има значителни заслуги за утвърждаването и развитието на филологията в Университета и за издигане качеството на филологическото образование в него. Съставил е програми за лекционни курсове по Съвременен български език, Българска диалектология, Българска морфология, Правопис и правоговор. Ръководил е три научноизследователски проекта: *Национални филологически четения за студенти и докторанти, Изследване на начините за оптимизиране на чуждоезиковото обучение в езиков център*. Член е на екипите в проектите: *Подкрепа на специализирани издания и издания с импакт фактор, Изработване на учебни програми във филологическото направление от гледна точка на интересите на бизнеса, Докторантски филологически център, Откъде започва четвъртата власт*. Заемал е различни ръководни административни длъжности, в които проявява качествата на опитен организатор на университетското образование. Бил е ръководител на Отделението за чуждестранни студенти в ЮЗУ, Ръководител на катедрата по български език във Филологическия факултет на Университета, Зам.-декан и Декан на Филологическия факултет, Отговорен редактор на сп. *Университетски преглед* и член на Редакционната колегия на сп. *Езиков свят*. Благоевградският университет е естествената среда, в която е продължение на 25 години се развива кариерата му на преподавател и учен в областта на българското езикознание.

За участие в конкурса кандидатът е представил трудове за рецензиране и оценка, написани след първата му хабилизация през 2003 г.: 19 научни публикации по темата на конкурса, две от които са публикувани в чужбина, 3 проблемни рецензии, 2 помагала и една монография. По-голямата част от публикациите на доц. Стоилов са насочени към българската диалектология – семантика на диалектната лексика и лексикография и системно описание на отделни диалекти. Към тези проблеми той проявява завидна последователност, изследователска привързаност, изцяло и целеустремено се посвещава на проучването на югозападните говори, чиито характерни лексикални особености допълва и разширява с нови анализи и осмислена методология. Ще посоча за доказателство статиите му *Стара лексика в едно българско село, Рядко срещана конфигурация на консонанти в един български говор, Рядка и старинна лексика в говора на селата Василевка и Каменка*.

С по-малки приноси доц. Стоилов насочва изследователските си интереси и към други теми и проблеми, които показват интересите и познанията му и очертават профила му на подготвен и ерудиран лингвист. Той проявява жив интерес и към обучението по български език, към правописните и правоговорните му норми. Интерес например в това отношение представлява оригинално замисленото и изпълнено трето допълнено и преработено издание на

помагалото *Правопис и правоговор*. То съдържа кандидатстудентски текстове, правописни правила и есета, поднесени по оригинален начин като задачи и текстове с верни отговори. Целта на автора е да привлече вниманието на читателите към онези правила, „които най-често се нарушават системно и грубо“, да даде на кандидат-студентите правила за съставяне на писмен текст, правоговорни и пунктуационни правила, текстове за корекция и др. Помагалото е съставено много умело и компетентно и с интересна подредба на материала, която осигурява самостоятелно изпълнение на задачите. Интерес представляват по тази тема и статиите му *За някои случаи в Новия правописен речник, Правописни грешки и начини за отстраняването им*, в които споделя свои наблюдения за някои недоглеждания в речника, предлага и свои уточнения за употребата на главната буква, за слятото, полуслято и раздлено писане, за изписването на кавичките и за правописа на числителните имена.

Ако се степенуват областите, в които доц. Стоилов разгръща изследователската си дейност, ще видим, че основно и централно място в тях заемат изследванията му по българска диалектология. Сред тях се нарежда помагалото *Българска диалектология*. То е замислено като учебник, който да запознае студентите с основните проблеми на българската диалектология и с характерните черти на българските говори във фонетиката, граматиката, синтаксиса, лексиката и словообразуването. Като възприема установеното диалектно членение на територията и утвърдените класификации, авторът включва в тях говорите от всички исторически краища на българското езиково землище. Като приложение към текста са дадени и 11 фонетични и 3 акцентни карти от Обобщаващия том на БДА.

В студията *Разложкият говор*, написана за юбилеен сборник (2009) доц. Стоилов се е заел да представи типологично говора според особеностите, описани в добре известните проучвания на наши и чужди учени. Добросъвестно и пълно той използва и цитира източниците, като си служи с материалите в тях, за да документира точно оригиналните черти на говора, за да направи заключението, че той е от конвергентен тип, с черти на две различни диалектни зони, но с „рупска подлога“ (К. Мирчев) и с черти, които го различават частично или пълно от всички околни говори (с три различни рефлекса на стб. *ъ* – *а*, *о*, *е* и *ъ* (< *лъ*)). Като преразказва и повтаря в своята студия известните оригинални черти на говора, авторът обаче пропуска възможността да построи изложението си в полемика с Б. Видоески (не се цитира от Стоилов статията „Разложкият говор во Вуковите записки и денеска“, 1988 г., а само изследването „Фонолошкиот и прозодискиот систем на говорот на село Елешница“), който поставя тенденциозно въпроса за диалектната основа на „бугарскиот јазик“ на Разлог. От направените през различни периоди описания на говора той би могъл да очертае исторически ясно три синхронни среза за състоянието на говора – в началото на 19 век (1822 г.), в началото на 20. век (Цинзов, Молеров) и в най-ново време (Кочев, Цонев и др.). Доц. Стоилов е трябвало да отхвърли безпощадно тенденциозните, политически и ненаучни опити на Б. Видоески да определя разложкият говор за македонски и кощунствено да го открадне и включи към македонската езикова територия.

Интересът на доц. Ан. Стоилов към югозападните говори е траен, целенасочен и патриотично мотивиран не само поради историята на този район, но и поради особените научни проблеми, които предлагат диалектите му. Сред диалектоложките трудове на кандидата най-голямо внимание заслужава монографията *Благовградският говор*. Тя трябва да се оценява и разглежда не само като научно изследване, но и като хабилитационен труд, написан по обявената процедура за придобиване академичната длъжност *професор*. За цялостната ѝ оценка смятам, че е важно да се изтъкне не само актуалността на темата, но и методът за описание и анализ на научния обект и резултатите от тях.

Целите и задачите на хабилитационния труд на кандидата са определили ясната и добре премислената му композиция. Той е така структуриран, че в отделните му части да се опишат

цялостно и всеобхватно фонетичните, акцентните, морфологичните и синтактичните черти на говора на село Сушица, чрез които се представя блягоевградският говор и се конкретизира ареалът на разпространението му. Авторът е подбрал системно диалектния материал, което свидетелства за стремежа му към изчерпателност, за навлизане в документалната и фактологическа същност на говора и евентуалните му промени.

Изследването се определя като синхронно-дескриптивно проучване. Чрез т. нар. динамична синхрония историческите езикови данни в него се посочват като крайни резултати от историческите процеси. Методът отразява както характерното за автора съчетание на лингвистична култура и осведоменост за традицията, така и стремежът му към търсене на свои собствени нестандартни решения при моделирането на диалектния тип. Целта на автора е да представи говора като самостоятелно цяло и като диалектен идиом сред останалите югозападни говори.

Най-голямо внимание авторът е посветил на фонетичните особености на говора и на тези съществени фонологични появи в развоя и оформянето му, които будят интерес поради порядката си известност. Звуковото му богатство се описва и разглежда от гледище на общата фонетика и в контекста на съвременните и историческите закономерности в звуковия инвентар. Подробно и с обилен материал се описва дистрибуцията и фреквенцията на гласните в силна и слаба позиция. Сполучливо е представена и консонантната система и наличието на палатални съгласни в нея. Със завидна лекота е изградил и акцентните модели на имената и глаголите. Синтактичното равнище на говора е представено с някои диалектни особености в простото и сложното изречение и в словореда. Прилагането на системно-структурния подход помага на автора да определи типологията на говора на едно по-обобщено равнище и в съпоставка с други говори, което му осигурява критериите за вътрешната класификация на говорите в Пиринския край. Определят се например общите черти с говорите в Петричко и Санданско (навярно и в Струмичко), които според автора са подтипове на блягоевградския говор.

Монографията *Блягоевградският говор* има несъмнено приносна стойност и безспорно национално-патриотично значение. Тя ще бъде полезна и ще привлече вниманието не само на диалектолозите, на историците на езика и етнолозите, но и на по-широки среди от читатели, които искат да научат повече за езика на българите в Пиринска Македония. На тях трудът ще помогне да осмислят и опазят трайно това езиково богатство, с което те са съхранили българското си самосъзнание през вековете.

След всичко казано до тук ще подчертая, че реабилитационният труд на доц. Антони Стоилов е написан увлекателно, с убедителни анализи и сериозни научни изводи и обобщения във всичките му дялове. Тези му качества го утвърждават като оригинален и пръв по рода си труд, в който с обилен емпиричен материал се разкрива пълно представата за говорите в западната част на Пиринския край. Много моменти в труда свидетелстват, че авторът му притежава в голяма степен качествата наблюдателност и конструктивизъм, които му помагат да вижда проблемите, да ги осмисля пълно и цялостно и да ги тълкува убедително. Ще добавя също така, че монографията е написана с творчески ентузиазъм, с евристичен усет и с висока научна компетентност, включваща неоспорима аргументация в аналитично написаните раздели.

Всичко това ми дава достатъчно основания убедително и категорично да препоръчам на научното жури доц. Антони Стоилов да бъде избран за професор по научната специалност *Съвременен български език (диалектология)* в Югозападния университет в Блягоевград.

Рецензент:

проф. д-р Тодор Бояджиев